

is. Nyelvtörténeti adatok szabályszerűségeit vizsgálva arra következtet, hogy bizonyos grammatikai formák, mint például a főnevek inkorporálódása, vélhetően már nem tér vissza a modern társadalmak nyelveibe, és kivesznek a világ nyelveiből úgy a szokatlanul nagy, mint a szokatlanul kicsi fonématarományok is. A szerző kötete végén a további változási tendenciákat is prognosztizálja. Úgy véli, túlsúlyba kerülnek az egyszerűsödési folyamatokat érvényre juttató változások, hiszen a szokásos módon, tömegek által tanult idegen nyelvek esetében a felnőtt L2 tanuló számára tanulhatóbbá kell válnia a nyelveknek. Hosszú távon ez egyszerűsödéshez, redukcióhoz vezet.

Peter Trudgill kötete összeszedett, logikus felépítésű, arányosan tagolt; világosan kifejtett gondolatmenete révén jól követhető, áttekintő elemzését adja a nyelvek szociolingvisztikai, tipológiai, diakróniai, nyelvészajátítási folyamatokról és a nyelvek közt létrejövő kapcsolatok lényegéről, ezzel együtt megfogalmazásaiban a tételek kinyilatkoztatás helyett óvatos hipotéziseket tár elénk. Mindazok számára nélkülözhetetlen forrásmű, akik a nyelvi változásokat, a nyelv és a társadalom viszonyát nemcsak a felszíni jelenségek alapján, hanem a mögöttes okok feltárásával a korábbiaktól eltérő szempontrendszer alapján kívánják megismerni.

Kiss Margit

Benő Attila – Fazekas Emese – Zsemlyei Borbála szerk. Többnyelvűség és kommunikáció Kelet-Közép-Európában. XXIV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus Kolozsvár, 2014. április 24–26. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2015. 365–374.

2014-ben Kolozsvár volt a XXIV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus színhelye. Ez volt az első alkalom, hogy a mai Magyarország határain kívül sikerült megrendezni a Magyar Alkalmazott Nyelvészet és Nyelvtanárok Egyesületének évente sorra kerülő kongresszusát. A színhely ötlete (mint annyi jó ötlet) Szépe Györgytől, a MANYE egykori elnökétől eredt, aki 2004-ben a kolozsvári élőnyelvi konferencián jelezte, hogy jó lenne a közeljövőben alkalmazott nyelvészeti kongresszust is rendezni Kolozsváron, hiszen a feltételek adottak ehhez.

Az április 24. és 26. között tartott kongresszust a Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Bölcsészettudományi Karának Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszéke és a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete szervezte, a rendezvényt a Kolozsvári Akadémiai Bizottság (KAB), a Magyar Köztársaság Kolozsvári Főkonzulátusa és a Communitas Alapítvány támogatta. A kongresszus több mint 100 kutató aktív részvételével zajlott 12 szekcióban.

A tanulmánykötet 53 előadó 49 előadásának írott változatát tartalmazza. Az egyes tanulmányok a szerző neve, munkahelye, e-mail címe, a kulcsszavak és a tanulmány szövege után angol nyelvű kivonatot tartalmaz. Két plenáris előadás szövege nyitja meg a tanulmányok sorát:

Az egyik Szilágyi N. Sándor: *Nyelvészek felelőssége* című előadása, amelyben a szerző arra figyelmeztet, hogy a nyelvészek, ellentétben a közhiedelemmel, mesterséges beavatkozással nemcsak javítani tudják a nyelvet, hanem bizony rontani is, és aki nyelvhasználati tanácsokat osztogat, az ezt nagyon is szem előtt kellene hogy tartsa: hátha ő maga téved, és akkor baj is lehet belőle. Egyik idézett példája: 1. A *külömb* és származékai: *külömben*, *külömböző*, *külömbőség* stb. Ezek azért vannak *m*-mel írva, mert így vannak magyarul, meg sem tudjuk mondani, mióta, hiszen a *-z* képzős alakokra már a 15. századból vannak adataink. A nyelvészek „kiderítették”, hogy a *külömb* valójában a *külön* szó *-b* fokjeles alakja, és ebből egyfajta hiba lett, hiszen előírták mindenkire kötelező szabállyal, hogy ezeket – a szóelemzés elve szerint – eszentül *n*-nel kell írni. Azóta minden egyes iskola minden egyes tanulójának meg kell tanulnia, hogy ezeket *n*-nel kell írni.

A második példa a személyragos igeekötők: *rámförmedt*, *rámragadt*, *rámtehénkedett* stb. helyesírásához kapcsolódik. Egy terminológiai konvenció szerint a személyragos igeekötőket névmási határozószónak kell venni, tehát csak a különírt példák a helyesek, pedig a beszélők egyetlen szónak érzik őket. A szerző javaslata: a személyragos igeekötőket nyugodtan egybe lehet írni az igével, írhatók külön is, és írják mindig úgy, ahogy erre a helyzetre jobbnak érzik. Írják külön, ha arról van szó, hogy valaki *hosszám jön vacsorára*, és írják egybe, ha *hosszámjön feleségül*.

A második plenáris előadáson Fóris Ágota, a 2006-os gödöllői kongresszuson bemutatott, *A terminusok és a terminológiai rendszer* című tanulmányát folytatva, most *A terminológia szerepe a többnyelvű Európában* címmel, a főbb terminológiai irányzatok és módszerek, valamint a ter-

minológia feladatainak és a szakmai kommunikációban betöltött szerepéről értekezett. A prágai, a bécsi és a moszkvai iskolákhoz köthető, az 1930-as években kialakult irányzatot Teresa Maria Cabré és Eugen Wüster nyomán ismertette. Az irányzat jellemzője az, hogy előtérbe helyezi a nyelv kommunikációs funkcióit, a pozitívizmus elveit, a logikai-matematikai alapokat. Az 1990-es évektől Rita Temmerman, Teresa Maria Cabré és Pamela Faber művei nyomán a szociokognitív terminológia vált fontos irányzattá, ennek alapja a kognitív tudományok, a pszichológia és a mesterséges intelligencia kutatása. A 2000-es évektől az ismeretelmélet, a filozófia, a szemiotika és a szemantika alapján kialakult az az ontoterminológia, amely az információ és a tartalom közvetítését, az ember és a gép közötti kommunikáció megkönnyítését célozta. Ma a terminológia a speciális szakszókincssel, a speciális tudással/ismeretekkel és az ehhez kapcsolódó fogalmakkal foglalkozik. Ez a diszciplína megjelent a magyar felsőoktatásban, a doktori képzésben, és 2008-ban elindult a *Magyar Terminológia* című magyar nyelvű tudományos folyóirat is.

A kötet anyaga nem követi teljes mértékben a szekcióelőadások tematikai szerveződését, bizonyos szekciókat összevonva az alábbi témakörökbe csoportosulnak a tanulmányok:

Anyanyelv-pedagógia többségi és kisebbségi helyzetben

Kádár Edit a romániai magyar közoktatás általános képének (a magyar nyelv és irodalom oktatásáé) nagyfokú átgondolatlanságát, a szakmai megalapozottság hiányát, a tankönyvkiadás szakmai érdekeinek háttérbe szorítását bírálva olyan tananyag-fejlesztési projektet mutatott be, amely az érvényes V–VIII. osztályos tanterv leíró nyelvtani alapjainak a szövegértési, szövegalkotási kompetencia fejlesztésének alárendelt feldolgozását tűzte ki célul. A 2009/2010-es években megindult kezdeményezés a tantervi tartalmak feldolgozásának egy olyan lehetséges módját célozta meg, amely nem az ismeretátadásra van berendezkedve, hanem elsősorban a nyelvérzék, a nyelvi megformálásra való érzékenység fejlesztésére összpontosít. A feladatok útvesztőjében a tanár számára azt írják le, hogy az adott feladatsorral mit akarnak a szerzők megmutatni a nyelv működéséből, honnan hova akarják eljuttatni a diákot, milyen lépéseken keresztül, és útközben mi(ket) akarnak felfedeztetni, megtapasztaltatni, reflektálttá tenni stb. Mivel a tanterv nyelvi tartalmi részben ciklikus és koncentrikus elrendezésűek, részben a fordított piramissal modellálható nyelvi szintek hierarchiáját éltetik tovább, a szerzők úgy döntöttek, hogy eltekintenek a tanterv nyelvi tartalmainak évfolyambontásától, és ehelyett az adott tartalmakra vonatkozóan egy olyan oktható modellt próbálnak ki, amely a gyermekek életkori sajátosságaihoz igazodik, egy követhető logika mentén.

Gaál Zsuzsanna: *Narrativitás és szövegértés* címmel a szövegértési-szövegalkotási kompetenciáról szól. A NAT alapján a Magyar nyelv és irodalom tantárgy fejlesztési feladatait sorolja a közoktatásban és a felsőoktatásban, majd Jerome Bruner elmélete alapján a narrativitás és a megismerés kérdését tárgyalja, összekapcsolja Kinyó László, a fejlődési folyamatok – gyerekek, serdülők, felnőttek – kérdéskörével. A narrativitás fogalmát összetett kategóriaként kezeli, amely az emberi megismerés egyik módja, amely egész életünkön átível. Megoldandó feladatként a szövegértési-szövegalkotási kompetencia fejlesztését, a szakszövegek narratívumként történő felfogását, elemzését jelöli ki.

Kiss Renáta: *Az olvasás korai szakaszának online diagnosztikus mérési lehetőségeit* tárgyalja. Az olvasási képességhez kapcsolja a fonológiai sajátosságot, a betű-beszédhang feldolgozását, a gyors automatikus megnevezést, ezek alapján állította össze, fejlesztette ki az olvasási folyamat alapját képező vizuális feldolgozás megértését, ez a megértés folyamatának részletesebb feltárását szolgálja, ötvözve a betűk vizuális és a hangok auditív hasonlóságát egy feladaton belül. A tesztek összeállításának során képet kapunk a szókészlet, a hangok és a szavak kiválasztási szempontjairól a fonológiai sajátosságok mérési lehetőségeiről, a betű-beszédhang megfeleltetés mérési lehetőségeiről online platform segítségével, a meghatározott ideig látható vizuális mintázatok azonosításáról, majd az olvasás háttértényezőinek fejlesztési lehetőségeiről.

Kis Eszter és Tóth Eszter kutatásainak alapját egy általános iskola 4. és 6. osztályosok munkamemóriabeli, olvasási és szövegértési képességeinek tesztelése adta, amelynek eredményeit pszicholingvisztikai és szövegnyelvészeti szempontból vizsgálták. A méréshez Lukács és munkatársai kísérleti fázisú diszlexiaszűrő tesztjét alkalmazták, szövegértési feladatként pedig Benkes-

Petőfi kötetéből a kreatív-produktív megközelítés, a close technikával megvalósult verskiegészítést választották.

Bíró Andrea: *Nyelvek közötti hatás a spanyol, katalán és magyar nyelvek szimultán elsajátítása során* jelentkező problémákkal foglalkozott, röviden jellemezte a kétnyelvű nyelvelsajátítást, a kétnyelvű elsajátítás megközelítéseit, a kutatást, amelynek módszeréről és a korpusz gyűjtéséről szerzünk tudomást, végül a vizsgált személyről szól. Részeredményekről számol be: egy 2011-ben született, magyar édesanya és kolumbiai apa kislányáról van szó, a gyermek 30 hónapos koráig négy alkalommal használták a magyar nyelvű Communicative Development Inventoryt, háromszor a spanyol nyelvűt és kétszer a katalánt. 96 videofelvétel átírása és 77 kódolása alapján elkészült a CHILDES adatbázis, hogy később a Computerized Language Analysis programmal tudják elemezni.

Bartha Krisztina is a *Kétnyelvű gyermekek beszédértési folyamatait* vizsgálta azzal a céllal, hogy megismerje az alsó tagozatosok beszédértési folyamatait. Milyen szintű a felmért gyermekek beszédértése? Vannak-e különbségek a magyar–magyar és a vegyes családokban élő gyermekek beszédértése között? Milyen hatással van tannyelv (magyar vagy román tagozat) a gyermekek beszédértési folyamataira? A beszédértés folyamatait vizsgálva az eredmények azt a feltételezést igazolták, hogy a sztenderd értékekhez viszonyítva a tesztelt csoport elmaradást mutat, az életkorok szerinti lebotlás azt mutatja, hogy az évek előrehaladásával csak kismértékű fejlődés figyelhető meg, 10 éves korra a tanulók megközelítik az elvárható szintet, a magyar–magyar családból jövő tanulók jobban teljesítenek, a magyar tagozatra járó tanulók beszédértése közelebb áll a sztenderd értékekhez, mint a román tagozatra járóké. Szükséges annak a nyelvnek a megerősítése, amelyet a gyermek a tanulási folyamatban használ, de a román tagozatra járó magyar tanulók magyar nyelvi fejlesztése is sürgető.

Idegennyelv-tanítás és magyar mint idegen nyelv

T. Nagy László *A közösségi médiák és a digitális videó a nyelvtanulásban* címmel azt bizonygatta, hogy a mozgóképet és hangot tartalmazó idegen nyelvű műsor (vagy tananyag) nyelvtanulásba való bevonása, felhasználása az ismeretsajátítás és a tudásmegőrzés folyamatában igen hatékony eszköz. Az alábbi kérdésekre kereste a választ: Milyen mozgóképet tartalmazó lehetőségek érhetőek el a közösségi médiában? A fontosabbak: video-tananyagtár, videomegosztó, videoblog, vodcast, élő kapcsolat, virtuális jelenlét, többnyelvű videóadatfolyamok. Milyen mértékben célszerű a videót mint médiát felhasználni a nyelvtanulásban? Távoktatás, kiejtés gyakorlása/hallgatása, szövegértés gyakorlása, társalgás gyakorlása élő videokapcsolatban, szótanulás, nyelvtani ismeretek gyakorlása elsajátítása stb.

Kinek célszerű a közösségi médiák használata? Minden olyan nyelvtanulónak, akinek fontos a rugalmasság, a tér-idő és eszközfüggetlenség – vagy egyszerűen azoknak, akik szeretnek szórakoztatón tanulni. Melyek a közösségi nyelvtanulás hátrányai? Nem minden tartalom megbízható vagy ellenőrzött, nincs soha és semmilyen véglegesnek tűnő állapot, tananyag, mert ezek együtt változnak a közösséggel.

Meggyesné Hosszú Tímea és Lesznyák Márta: *A tanulásban akadályozott gyermekek idegennyelv-tanulásának aktuális kérdéseit* vizsgálta Magyarországon. A tanulási korlátok közé sorolhatók: a tanulási nehézség (betegség miatti lemaradás, nem megfelelő tanulási módszerek vagy tanulási stílus alkalmazása), a tanulási zavar (diszlexia, diszgráfia), hiperaktivitás, magatartási, beilleszkedési és tanulási zavar, a tanulási akadályozottság, például az alacsonyabb társadalmi rétegből származó és a roma gyerekek esetében. A tanulásban akadályozott gyermekek idegennyelv-tanulását törvény szabályozza: a 7. osztálytól kezdődően felsőfokú nyelvvizsgálóval rendelkező gyógypedagógus végezheti a NAT alapján, a fő cél a beszédkézség és a beszédértés fejlesztése. A kutatók egy kérdőívet az intézmények, egy másikat a pedagógusok részére állítottak össze, 18 intézményből 20 pedagógustól kaptak választ. A kutatás eredményeként megállapítható, hogy a tanulásban akadályozott gyermekek idegennyelv-tanítása elhanyagolt területnek látszik, a hatékonyság vizsgálata külön kutatásokat érdemelne. A nyelvet tanítók képzése gyógypedagógiai szempontból hiányos, a speciális taneszközök a módszertani útmutatók is hiányoznak, és viszonylag nagy a pedagógusok fluktuációja.

Nagy Judit: *Az angol nem anyanyelvi változatainak érthetősége: normák, attitűdök és a hallás utáni szövegértés viszonya* címmel osztotta meg gondolatait. A szerző a nemzetközi nyelvhasználatban számos eltérő akcentusú angol nyelvváltozat meglétét elfogadva, Rajadurai nyomán vallja, hogy az angol nyelv helyi és globális szinten is közvetítőnyelvként használatos. Ezért kutatásának célja választ adni a következő kérdésekre: Az anyanyelvi vagy nem anyanyelvi beszélőket ítélik mg kedvezőbbben a hallgatók? Anyanyelvi vagy nem anyanyelvi beszélőket ítélik-e érthetőbbnek a hallgatók? Milyen kapcsolat fedezhető fel a beszélőkhöz kötődő attitűdök és a hallgatók szövegértési kérdésein mért valós megértés között? Az eredmények alapján a vizsgált anyanyelvi beszélőkhöz kötődő pozitív attitűdökhöz alacsonyabb fokú valós szövegértés társul. A nem anyanyelvi beszélők hatékonyabban tudták átadni a közlendő információt. Napjainkban inkább előtérbe kerülnek a beszélők szükségletei, identitása és a hatékony kommunikációt előtérbe helyezők megközelítés.

Sárosdy Judit: *Kultúra közvetítése közmondásokon keresztül* címmel azt vizsgálta, hogy a közmondások tanításával hogyan bővíthetjük tanítványaink kulturális ismereteit. A szerző szerint a kommunikatív nyelvoktatás a kompetencia fejlesztése szempontjából tartalomközpontú, személyiségfejlesztő, tapasztalati és interkulturális. Ennek jegyében a szólások, közmondások elsajátításával a nyelvtanulók szociolingvisztikai kompetenciája fejleszthető, globális ismeretekre tehetnek szert a kultúra, földrajz, történelem területén. Wolfgang Mieder *Proverbs* című könyve alapján népi eredetű bölcsesség, görög–római eredetű, bibliai eredetű, középkori, latin eredetű és amerikai eredetű közmondások magyar és angol változatait párosítja. A közmondások életvitelhez köthető háttérét is több közmondással világítja meg. Például: „Az élet nem csupa sör és teke,„ angol közmondás magyar megfelelője: „Az élet nem fenéki tejfel”.

Magyarai Sára: *Kultúratanítás a magyar mint idegen nyelv oktatásában* című tanulmányában is azt hangsúlyozza, hogy a kompetenciaalapú idegennyelv-tanuláshoz ma már hozzárendeljük az interkulturális kompetencia fogalmát is. A Temesvári Nyugati Egyetemen 2010-ben indított program keretében a szerző nyelvórákat tartott, majd kultúra- és történelemtanítást is. Három alapelve építette fel az óráit: 1. A kultúratanításban a közvetlen környezet látható magyar jelek – névtáblák, intézmények, épületek stb. 2. A magyar vendéglátóipar és fürdőkultúra. 3 Nem bizonygatni létjogosultságunkat ezen a vidéken, hanem értéktelet nélkül megmutatni a kultúrát. Mindezekre példákat is sorol a szerző. A kommunikatív nyelvtanítás elengedhetetlen eleme a didaktikai játékok, a hangulatos órakezdés, a spontán nyelvi megnyilvánulások, a kooperatív tanulási formák és a kritikai gondolkodást fejlesztő tevékenységek – hangsúlyozza a szerző, aki szerint rajtunk áll, hogy a románságnak megmutassuk értékes magyar kultúránkat, hogy emeljünk ki minden olyan eseményt, jelenséget, amely az európai nemzeteknek is értéket teremtett.

Fazekas Emese: *A magyar kultúra közvetítésének módjai a magyar mint idegen nyelv tanítása során* címmel a BBTE Bölcsészkarán 15 éve folyó fakultatív magyartanításról szolt. A bevezető gondolatok után a magyar mint idegen nyelv kompetenciáit és követelményeit foglalta össze – kulturális nyitottság, tolerancia (az idegen nyelvet beszélő népek kultúrájának a megismerése, elfogadása, kulturális értékeinek tisztelete), művészi élmény a nyelvórán (idegen nyelvű művész alkotások megismerése, az olvasott, látott vagy hallott műalkotásokkal kapcsolatos érzések és gondolatok megosztása másokkal szóban vagy írásban). A kultúra és országismeret keretébe az is beletartozik, hogy a nyelv megismerése mellett képes legyen telefonálni, tömegközlekedési eszközökön utazni, tájékozódni, vásárolni, étteremben rendelni, információt kérni, tájékozódni egyes városok, tájegységek, vezetességek között. Nem lehet elhanyagolni az érzelmi (család, barát/barátnő stb.), a gazdasági okokat (áthallgatás magyarországi egyetemre, letelepedés, munkavállalás stb.) és egyéb indokokat.

Pelcz Katalin és Szita Szilvia: *Mit hallok? A MagyarOK 1. tananyag hallásértés-fejlesztési koncepciójának bemutatását* vállalták. A hallásértés mint a hiteles kommunikáció előfeltétele, a beszédértés komplex folyamatának komponensei, hallásértési feladatok mint a megértés folyamatának fejlesztése, a megértés szintjeinek spirális egymásra épülése, sokszínű szövegfajták fejlesztő hatása – olvashatjuk a tanulmány kulcsszavaiban. A szóbeli kommunikációhoz, a beszédhez elengedhetetlen a hallottak megértése, de az olvasás és az írás készségeinek fejlesztésénél is elengedhetetlen a hallás. E készség fejlesztése nagyon sok oktatási céllal összekapcsolható. A *MagyarOK* hallásértési feladatainak módszertani sarokköve, hogy a feladatok fejlesszék, ne pedig teszteljék a készségeket. Például a Schumann-féle tipológia alapján kidolgozott könyv *Kiejtés* oldala illusztrálja azt

a munkamenetet, amelynek során a fonémáktól a dialógusalkotásig, vagyis a kiejtés gyakorlásán át az értelmes nyelvi interakciók megteremtéséhez vezet az út.

Fordítástudomány, fordító- és tolmácsolás

Ajtay-Horváth Magda: *Két város regénye – két fordításban* címmel Charles Dickens *Két város regénye* című művének 1913-ban és 2009-ben készült fordítását azzal a céllal vetette egybe, hogy a 21. század eleji olvasóközönség normarendszeréhez melyik változat áll közelebb, és hogy a második fordítás művészileg magasabb színvonalú az elsónél, szemantikai és stílusjegyek szintjén.

Nagy Sándor István: *A fordítás a „szövegek szövetsége”* című tanulmányában Lászlóffy Aladár, Hervay Gizella és Kemény Katalin műfordítói tevékenységét elemzi néhány gondolat erejéig.

Papp Andrea: *A jó munkához (fordításhoz) idő kell?* kérdésére válaszolva, azt vizsgálta, hogy mit fordítanak magyarra. Például a Nobel-díjas regényeket, a sikeres színdarabokat, a műfordítóknak tetsző műveket, más népszerű regényeket.

Robin Edina: *Nyelvi babona a fordításban* címmel a normák, szokások, babonák, valamint az igeneves állítmányi és a határozói igeneves szerkezeteket vizsgálta, és azt mutatta ki, hogy a fordítók általában kerülnek a határozói igeneves állítmányi szerkezetek használatát, annak ellenére, hogy a nyelvhelyességi irodalom egyértelműen e szerkezet mellett foglal állást.

Klaudy Kinga: *A fordítástudomány interdiszciplináris kapcsolatairól: terminológia* című tanulmányában Brassai Sámuel említve e két tudomány néhány aktuális problémáját tárgyalja. 1. A fordítástudomány izolálódása, 2. fragmentálódása, 3. a technológiai eszközök fejlődése. Ez utóbbi kérdés azért fontos, mert gyakran megváltoztak a fordítói munka körülményei, a szótárt forgató magányos fordító helyett terminológiai adatbázisokat használó csapatmunka a kutatás alanya, akinek egy kattintással feltárul a szavak mögötti világ.

Lesznyák Márta és Bakti Mária: *Fordítók és tolmácsok interkulturális kompetenciája* címmel azt vizsgálták, hogy az interkulturális kompetencia (ICC competence) milyen szerepet tölt be a fordító- és tolmácsolásban. Az EMT (European Master's in Translation) szakértői csoport kompetenciavizsgálata alapján készült kérdőíves felmérést 17 fordító- és tolmácsolás intézménynek küldték el, 10 kérdőívet kaptak vissza, és azt az eredményt kapták, hogy az intézmények nem mindig tudnak teljes figyelmet fordítani az interkulturális kompetencia fejlesztésére, és a mesterképzésekből hiányoznak az országszertei kurzusok.

Imre Attila: *A fordító újabb kihívásai* közé sorolja a nyelvi kompetenciát, a kulturális, a technikai kompetenciát és az együttműködésre való hajlamot is. Nehézségek adódhatnak a forrás miatt (a mű aktualitása, a szöveg sajátossága stb.) cél(közönség) miatt (politikai tartalom, fordítások stb.), és melléjük társulhatnak a technikai nehézségek és a gazdasági szempontok is.

Sárosi-Márdirosz Krisztina: *Az erdélyi fordítóképzés néhány aspektusáról* értekezik. A romániai fordítóképzés főleg az EU-csatlakozás után kapott fontos szerepet. A fordítókat és tolmácsokat is képző intézmények felsorolása, bemutatása után elmondja, hogy a leíró jellegű tantárgyak és az elmélet még mindig túlsúlyban van, nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a szakfordítóképzésre, és fontos szempont: tudatosítani, hogy a fordítás egy nyelvnek és kultúrák közötti közvetítő aktus, amely rendelkezik a kommunikáció társadalmi és pszichológiai minden tényezőjével.

Szociolingvisztika és nyelvpolitika

Szoták Szilvia tanulmánya a *Nyelvi tájképek az Őrvidéken* azokat a hivatalos útjelző táblákat, reklámtáblákat, utcanéveket, helyneveket, kereskedelmi egységek feliratait, stb. sorolja fel, amelyek Őrvidéken információs és szimbolikus funkciót töltenek be. Rövid képet kapunk Burgenland tartomány történetéről, az ausztriai nyelvi és kisebbségi jogokról, Burgenland nyelvi tájképeiről, Alsóőr nemzeti közeli feliratairól, állami feliratokról, kereskedelmi feliratokról, egyházi és civil szervezetek feliratairól – képekkel is, mindezek alapján: a burgenlandi magyarság nem a gyors vagy lassú el-

tűnésben gondolkodik, a kultúra folyamatában az emberek újraélik mindennapi létük diskurzusait, a szomszédsági viszonyokat, barátságokat, rokonsági kapcsolatokat.

Uhrin Erzsébet *A magyarországi szlovákok kommunikációjának néhány összefüggésről* számol be, a kapott adatok a közösségi szféra szlovák nyelvhasználatnak a növekedését mutatják, mindez nem szorult ki a magánszférából sem, a vizsgálat szerint a nők őrizték meg jobban a nyelvéket. Többen vesznek részt szlovák miséken és istentiszteleten. A szlovák nyelvjárások kihalóban vannak. A magyar nyelv meghatározó, a szlovákra a másodnyelv szerep jellemző.

Erdély Judit: *Nyelvválasztás és kapcsolattartási nyelvi szokások a kétnyelvűségben* címmel azt vizsgálta, hogy a nyelv kapcsolati vagy fatikus funkcióját ellátó, minden jellegű – verbális és írott, közvetlen vagy közvetett – személyközi kommunikációt bevezető emberi érintkezést a köszönések, megszólítások hogyan szolgálják. Vizsgálta az úgynevezett situációs, az organizációs, foglalkozás szerinti szerepeket, a kapcsolathálózati rendszert – 2010-ben és 2014-ben Sepsiszentgyörgyön, 40–45 adatközlő segítségével, és az elemzést a szociolingvisztikai változók figyelembevételével végezte: a mindennapi életben, hogyan köszön, ha belép egy boltba, milyen nyelven köszön, minek az alapján dönt a választott nyelvről, a társalgásban áttér-e más nyelvre, és mit tesz akkor, ha magyar kérdésére románul válaszol valaki, és kioktatja, hogy miért nem beszél románul.

Fazekas Noémi: *A területi és társadalmi nyelvváltozatok a romániai magyar audiovizuális műsorok nyelvhasználatának követéssel vizsgálatában* címmel a 2010-ben elindult, a Nemzeti Audiovizuális Tanács által kidolgozott módszertani mintavétel szempontjai alapján 9 városban működő médiumok vizsgálati eredményét dolgozta fel. A diftongizálás, a nyelvjárásiasság a mássalhangzók ejtésében, a szlengbeli szavak megjelenése, alkalmi, de divatosá vált rövidítések, becézések használata volt a megfigyelés korpusza.

Benő Attila: *Többszörös lexikai átvételek a mai magyar nyelvváltozatokban* című tanulmányában fölhívta a figyelmet, hogy a kölcsönzéssel kialakult szócsalád elemeinek eredetét vizsgálva tekintettel kell lennünk arra, hogy a különböző szófajú szavak akár eltérő nyelvekből is származhatnak. Sőt ugyanannak a szónak a közvetítő nyelve nyelvváltozatoként eltérő lehet. Változatos példákkal igazolja, hogy egyetlen nyelvből egy adott korszakhoz köthető átvétel a lexikai kölcsönzés leegyszerűsített sémájának bizonyul, és az értelmezéskor gyakran több nyelvre kell utalnunk. Egy adott jövevényszó származását a közvetítő (átadó) nyelvhez kötik-e vagy pedig az indító nyelvhez, és leginkább az látszik célszerűnek, hogy a közvetlen átadó nyelvhez kapcsoljuk az szó eredetét, és nem az indító nyelvhez.

Tódor Erika-Mária kérdése: *Kié az iskola?* Dolgozatában romániai magyar tannyelvű iskolák vizuális nyelvhasználatát és a nyelvhasználati szokások, ideológiák összefüggéseit elemzi. Az iskolai nyelvi tájkép az oktatás színterének nyelvi és tartalmi elrendeződését tükrözi, kommunikatív (informatív) és szimbolikus töltetű, valamint dekoratív szerepű: táblák, jelzések, kiírások stb. Mindez az erdélyi iskoláinkban, a kisebbségi kétnyelvűségben „jellegzetesen aszimmetrikus, kisebb vagy nagyobb mértékben mindig érvényesül a kényszer és a tiltás motívuma” (Péntek János). Négy kiválasztott iskolában a belső kommunikációra vonatkozó – kétnyelvű, román egynyelvű – szintek vizsgálata során a nyelvi ideológiák kérdése is felmerült, ennek keretén belül leggyakrabban a nyelvápolói pedagógusi magatartás (modellértékű nyelvtanítási szemlélet), a megengedő-közömbös pedagógusi és határtalanító attitűd jelenlétét figyelhette meg a szerző.

Szilvási Zsuzsánna: *A norvégiai számi nyelvi jogai és nyelvhasználati gyakorlata* című előadásából képet kaphatunk a számi nyelvről, népcsoportról, a számipolitika (nyelvpolitika) kezdeteiről, a számi nyelvre vonatkozó dokumentumokról, a számi nyelvhasználatának főbb jellemzőiről.

Ortutay Katalin: *A francia forradalom nyelvi ideológiája és a kisebbségi nyelvek* című tanulmányának főbb témái a forradalom nyelvpolitikájának történelmi háttere, az 1789–1792, az 1792–1794 és az 1795–1806 közötti nyelvpolitika. Ennek során a nyelv a modern nemzet integráns részévé vált, bár a helyi nyelvek továbbra is a hétköznapi élet nyelvei maradtak. A sztenderdizált francia nyelv megtanulása alapvető követelmény lett az ország össze iskolájában, ennek a nyelvi változatnak az egész országban el kell terjednie, és a nemzetközi kapcsolatokban, a kultúra és a tudomány különböző területein is érvényesülnie kell. A francia forradalom egy olyan állami nyelvpolitikai modellként működött, amely később több európai ország számára mintául szolgált.

Szilágyi-Kósa Anikó: *A magyarországi (német) nemzetiségi oktatás aktuális kérdéseit* vizsgálta. A nemzetiségi oktatás fogalmának jellemzői után a magyarországi nemzetiségi politika rövid történelmi áttekintését kapjuk, majd az oktatáspolitikai jogi szabályozását mutatja be, a nemzetiségi oktatás kereteit és tartalmát, a német nemzeti közösségek demográfiai és nyelvi helyzetét vázolja, továbbá tanári és tanulói kérdőívek alapján a szerző úgy véli, hogy a nemzetiségi oktatásnak továbbra is van (és lesz) létjogosultsága a nemzetiségű hátrterü (múltú) településeken, ám az oktatás tartalmának meg kell újulnia, népmesmereti, országismereti, irodalmi stb. ismeretek egyensúlyát kell megteremtenie.

Lexikográfia, terminológia, kontextus és nyelvhasználat

Bérces Edit: *Határon túli magyar sportszótárszükségletek* címmel arról ír, hogy e sportszótár lexikográfijája gyermekcipőben jár mind az egy nyelvű, mind a magyar és államnyelv párosítású, valamint a világnyelv–államnyelv–magyar nyelvösszetételű lexikográfiai művek tekintetében. Elengedhetetlen a sportszakemberek és a lexikográfusok összefogása és a nagy nyelvek példaadó sportlexikográfiai forrásainak felhasználása.

Sturcz Zoltán: *Brassai Sámuel szerepe gazdasági szaknyelvtörténetünkben* címmel „a legnagyobb erdélyi polihisztor” legjelentősebb gazdasági tárgyú írását a *Bankismeret* (1842) mutatja be, Fogarasi János, Farkas Ferenc, Dessewffy Emil, Trefort Ágoston, Kovách László munkáival veti össze. Brassainak a nyelvalkotáshoz és a népnyelvhez való viszonyát érzékeltetve, a Bank, Perselybank (Sparbank), Pénzszaporítás szavak magyarozatával, szemléletes példákkal egészíti ki. A szerző nyelvpedagógiai hozzáállása alapján vallja, hogy a polihisztor összegezett, minden szakterületi tevékenységét átfogó nagymonográfia két fejezettel egészíthető ki: Brassai a magyar tudományos nyelv, a szaknyelvek lexikájának egyik fejlesztője; Brassai a magyar tudományos próza egyik jeles megteremtője, művelője.

Both Csata Attila: *A román és magyar nyelvészeti terminológia néhány aspektusának vizsgálata. Egy nyelvtankönyv születésének tanulságait tárgyalja, a készülő Gramatica practică a limbii maghiare* című tankönyv alapján. Főleg terminológiai jelenségekkel szembesültek a fonetika, illetve a morfológia kapcsán a könyv készítésekor.

Hardiné Magyar Tamara: *Egyházfői üdvözetek több szinten folyó elemzése. Ferenc Pápa olasz nyelvű beszédeinek bemutatása* című és témájú dolgozatában lexikoszemantikai, pragmatikai és stilisztikai megfigyeléseinek eredményét közli. Eltérően a politikai kommunikáció céljától, az egyházfői beszédek alapvető célja a másik meggyőzése, az ellentétek felszámolása, a pozitív értékek megerősítése a köszöntőkben, a homíliáékban, az imákban.

Wirt Patrícia: *A köznyelvben váltakozó e-ző és ö-ző morfémák szerepéről szól a Magyar dialektológia* (Kiss 2001) tankönyv alapján. A szerző feltételezése az volt, hogy az e ~ ö váltakozás nem tekinthető szabad váltakozásnak. A tizenhét e ~ ö váltakozást mutató szópár közül a *felhoz ~ fölhoz*, a *felesleges ~ fölösleges*, a *seprű ~ söprű* és a *zsemle ~ zsömle* használatára érkezett válaszokat mutatja be – diagramokon is.

Fölvári István: *A hálózatok tudománya mint analógiás lehetőség a színonimitás és általában a nyelv(használat) logikájának magyarázatára* kérdésköréről értekezett. A relativimus nyelvészeti hagyományának érintése után azt tárgyalja, hogy van-e bizonyíték az emberi agy kvantumos működésére. Nincs, mert az agyat nem tekinthetjük egyszerűen felhuzalozott neuronokból összerakott, állandó gyűjteménynek. A hálózatok analógiájának megvilágításával Barabási Albert László kutatócsoportjának javaslata alapján vizuálisan egy légiforgalmi rendszert képzelhetünk el, amelyben sok kicsi repülőteret néhány fő középponton át lehet összekötni, vagy például az internet mint skálafüggetlen, kisvilág karakterű hálózatát. Ennek alapján a nyelv mint skálafüggetlen hálózat, az agy szerkezetéről gyűjtött eddigi ismereteink a hálózatelmélet nyújtotta lehetőségek közötti analógiás kapcsolatokat feltételeznek. A hálózatok tudománya a nyelvészet számára lehetséges ugrópont, a jelek szerint képes rendszerbe foglaltan magyarázni az egyén szintjén a nyelvről és a nyelvhasználatról szóló elméleteket.

Arató Mátyás: *Beás nyelvjáráskutatás a Kárpát-medencében* című dolgozata a román anyanyelvű beás cigányok hagyományainak eddig legelhanyagoltabb területét világítja meg. A beás

nyelvjáráskutatás időszerű feladatait a magyar dialektológiával összekapcsolva több célt is megfogalmaz a szerző, aztán az előzetes eredmények nyelvföldrajzi, fonetikai, szókölcsonzónási és a szintaxisához kapcsolódó kérdésekről olvashatunk.

Stilisztika, szövegten, mentalitás, gendernyelvészet és korpusznyelvészet

Boda István Károly és Porkoláb Judit: *A hipertextuális szövegértelmezés lehetőségeit vizsgálta Füst Milán: „Ha csontjaimat meg kelletik adni” (Arany) versének és szövegváltozatainak alapján.* Szövegten, hipertextuális szövegértelmezés, jéghegymodell, Füst Milán kulcsszavak alapján elfogadhatjuk, hogy Füst Milán versbeszéde szervesen illeszkedik egész művészi gondolkodásának folyamatába. Amikor a „jéghegy csúcsának” megformáljuk az alapzatát, sok szempontból hasonló az alkotómunkához – a kialakított hiperszöveg mintegy új létet ad a műalkotásnak.

Tóth Eszter: *Nyelvészek az igazágszolgáltatásban* címmel névtelen levelek nyelvi profilját hasonlította össze, mondatszerkesztésüket, a toldalékolást, a helyesírást, szóhasználatát.

Mózes Dorottya: *„A nyelvem határai a vilkágom határai”: a női ellenállás nyelvi aktusai Dangarembga Tsitsi Nervous conditons című reglyne alapján.* A regényben a patriarchális genderrenddel és -nyomással szemben a nők a következő eszközök felhasználásával próbálnak fellépni: a tradicionális diszkurzív szabályok megsértése, például a beszélőváltás (turn-taking) alapvető fontosságú a cross-gender interakciókban, a női „szituációs-specifikus” hallgatás, a „kulturáspecifikus” (genderspecifikus) hallgatás megtörése, a genderperformancia/crossing, amelynek alapja a tradicionális kultúra különböző aspektusainak stilizálása, a férfias beszéd jellemzőinek felvétele, illetve stilizálása.

Kegyes Erika: *A genderszerepek nyelvi megformálásának és tudatosításának eszközei a népszerű tanácsadó irodalomban.* A népszerű tanácsadó irodalom, minden jó szándék és a változtatás ellenére, explicitte teszi mindazokat a tényezőket a nőkről és a férfiakról, amelyek alapján a hétköznapi beszélők a női és férfikommunikációról az előítéleteiket meghozzák. A gendernyelvészetnek ezzel fel kell vennie a harcot. Ennek egyik első állomása, hogy nyelvhasználati és gender szempontjából együttesen elemezzük a populáris műfajok retorikáját.

Kilppl Rita: *Magyarok magyarokról – A tápos szó jelentése.* A szerző a tápos kifejezés szótárakban, illetve a Magyar nemzeti szövegtárban fellelhető jelentéseit ismerteti, hozzájuk csatolja a bőrtónuslengben használt jelentést, illetve az internetes szótárban található jelentést, amely szerint az erdélyi magyarok használják előszeretettel a szót anyaországi magyarokra.

Horna Ildikó: *A lelki egészség értelmezése a HIT kognitív metaforáinak és biblikus hasonlatoknak kontextusában.* A hit olyan cselekvés, amelynek nincs szüksége tárgyra. A magyar Hiszek kijelentésünk igazolja, hogy nincs szükségünk hittartalomra – főnevekre – ahhoz, hogy hihessünk. A hit esetében jelentős az, hogy *kiben* hiszünk, a *mit* kérdésnek nincs olyan nagy relevanciája. A szerző azt emeli ki, hogy az Őszövetség számára nem a hit fogalma volt fontos, hanem az a cselekvés, amellyel Istenhez viszonyultak. A Károli-féle biliafordításban például a hit mint főnév csak az Újszövetségben jelenik meg, az Őszövetségből hiányzik. A hit tartalma nehezen változtatható meg, de a hit, a bizás egészségtámogató aktusának elősegítésére mindig van lehetőség, mert ez az ember legősibb cselekvése.

Tamás Csilla: *A deverbális igeeképzők használati köre a 16–18. században az Erdélyi magyar szótörténeti tár alapján.* A szerző alapos kutatással, sokrétű példaanyag közlésével bizonyítja, hogy a 15–16. században különösen a kommunikáció egyik sajátos formájában, a hivatali nyelvben észlelhetünk nagyobb változásokat. A beszélt nyelvi adatokban, a magánlevelekben megfigyelhető képzők használatában történt változásról, eltérésről táblázat számol be.

Ligeti-Nagy Noémi: *Szövegtörzsek pontosabb annotációja gépi elemzéshez.* A tanulmány a PPKE-MTA Magyar Nyelvtechnológiai Kutatócsoport projektjének kereteibe illeszkedik. A magyar főnévi csoport (NP) kutatói egy anektált korpuszból akarnak lejárdezeni, számos akadályba ütköznek, mert egy névelő (DET) után egy főnévi csoport következik, amelyet egy főnévi csoport, azt pedig egy esetragos főnév (pl. FNSUP) zár le, és ha felbukkan egy finitum ige (IGE), akkor véget ér a névelővel indított főnévi csoport.

Ezért a tanulmány számos javaslatot tartalmaz, hogy milyen címkék bevezetésével lehetne egyértelműbbé tenni a korpuszt a gépi elemzők számára.

A tanulmányok elolvasása után a szöveget bevezető kulcsszavak és a szöveget záró következtetések alapján kíséreltem meg e sokarcú, interdiszciplináris megközelítést igénylő kérdéseknek alkalmazott nyelvészeti keretben történő továbbgondolását szolgálni kívánó kötetet melegen ajánlani tanár kollégáimnak és a nyelvészeti-irodalmi kérdéseket kedvelő olvasóknak...

Málnási Ferenc

ny. magyartanár